

שבת פרק חמשה עשר ואלו קשרים

(שבת קיא, ב)

משנה :

ואלו קשרים (המנוין באבות מלאכות) שחייבין עליהן (דקתני 'הקושר והמתיר') :
קשר הגמלין וקשר הספנין (קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם, דומיא דקושרי חוטי יריעות
הנפסקות; קשר הגמלין וקשר הספנין - בגמרא מפרש להו); וכשם שהוא חייב על קישורן
כך הוא חייב על היתרן (כדילפינן ב'כלל גדול' (שבת עד, ב) מצידי החלזון: שנצרכין לפרקים
להתיר קשרי רשתות הקיימות, כדי לקצרן או להרחיבן).
רבי מאיר אומר: כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו (דלא הדקיה)
- אין חייבין עליו (ואפילו עשאו לקיימא).

גמרא :

מאי 'קשר הגמלין וקשר הספנין'?: אילימא קטרא דקטרי בזממא
(מנקבין לנאקה בחוטמה, ונותנין בה טבעת של רצועה, וקושרין אותה, ועומדת שם לעולם; וכשרוצה לקושרה
לבהמה - קושר רצועה ארוכה באותה טבעת, וקושרין בה; ופעמים שמתירה; קטרא דקטרי בזממא - זהו קשר
הרצועות שקושרין בטבעת) וקטרא דקטרי באיסטרידא (גם הוא כמין טבעת שעושין מן עקל
או מן רצועה בנקב שבראש הספינה, ואותו קשר מתקיים; וכשרוצה להעמידו - קושר רצועה באותה טבעת
ומעמידה בה, וכשרוצה להתיר - מתיר הרצועה ונוטלה; קטרא דקטרי באסטרידא - קשר רצועה הארוכה),
האי - קשר שאינו של קיימא הוא! ?
אלא קיטרא דזממא גופיה [הקשר שבטבעת עצמה] ודאיסטרידא גופה [קשר
שבטבעת הספינה].

רבי מאיר אומר כל קשר [שהוא יכול להתירו באחת מידיו] (דלא הדקיה) -
אין חייבין עליו:

בעי רב אחדבוי אחוי דמר אחא: עניבה (ומהדקה שפיר) לרבי מאיר
מהו? : טעמיה דרבי מאיר משום דיכול להתירו באחת מידיו הוא,
והא נמי יכול להתירו? או דילמא טעמא דרבי מאיר משום דלא
מיהדק, והא מיהדק?
תיקו.

משנה :

יש לך קשרין שאין חייבין עליהן (חטאת) כקשר הגמלין וכקשר
הספנין (כמו שחייבין על קשר הגמלין, אלא פטור אבל אסור, ובגמרא מפרש הי ניהו) :
קושרת אשה מפתח חלוקה (כמו שיש לגלחים כעין לשונות לכאן ולכאן, וקושרים של ימין בכתף
שמאל, ושל שמאל בכתף ימין, דכיון דכל יומא שרו ליה - לא דמי מידי לקשר של קיימא, ומותר לכתחילה),
וחוטי סבכה (קויפ"א [שבכה להחזקת השער]), ושל פסקיא (אזור רחב, וחוטין תלויין
בראשו לקושרו בהו), וקורין פינדור"ס (שרוכים שקושרים בהם חגורה), ורצועות מנעל
וסנדל ונודות יין ושמן (של עור, שכופפין פיהם וקושרין) וקדירה של בשר
(פעמים שקושרין בגד לפיה).
רבי אליעזר בן יעקב אומר: קושרין לפני הבהמה (חבל ברוחב הפתח)
בשביל שלא תצא.

גמרא :

הא גופא קשיא: אמרת 'יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר
הגמלין וכקשר הספנין' - חיובא הוא דליכא, הא איסורא איכא;
והדר תני 'קושרת אשה מפתח חלוקה' - אפילו לכתחילה! ?
הכי קאמר: יש קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר
הספנין, ומאי ניהו? -

(שבת קיב, א)

קיטרא דקטרי בזממא (רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת - אסור לכתחילה לקושרה שם, מפני
שפעמים שמיניח שם שבועיים, וקושר ומתיר ראש האחד שנתון ביתד או בעמוד שאסור בו האנקה
והגמל) וקיטרא דקטרי באיסטרידא; חיובא הוא דליכא הא איסורא
איכא! ויש שמותרין לכתחילה, ומאי ניהו? 'קושרת מפתח'
חלוקה... '.

מפתח חלוקה :

פשיטא ! ?

לא, צריכא דאית ליה תרי דשי (שתי פתחים, היינו אותן לשונות, והויין זו למעלה וזו למטה, זו לימין וזו לשמאל, ואם אינה מתרת אלא האחד יכולה לפושטה וללובשה בדוחק) : מהו דתימא 'חדא מיניהו בטולי מבטיל' (ותיהו קשר של קיימא, וכיון דלא ידעי הי מיניהו - תרווייהו ליתסרו) ' ? - קא משמע לן .

וחוטי סבכה :

פשיטא (דהא כל יומי שריא לה) !

לא, צריכא דרויחא לה (לא דחקתו בראשה, אלא קושרתו בריח, שיכולה לחולצה מראשה כשהיא קשורה) ; מהו דתימא מישלף שלפא לה (מראשה הכי, והוה לה קשר של קיימא) - קא משמע לן דאשה חסה על שערה (שמא תוציא בדוחק ותינתק שערה) ומישרא שריא לה .

(ודפסקיא נמי איכא לשנויי כהאי גוונא; מהו דתימא מחתא ליה דרך רגלה ויוצאה, קא משמע לן דלא עבדה הכי משום צניעותא.)

ורצועות מנעל וסנדל :

איתמר: התיר רצועות מנעל וסנדל, תני חדא 'חייב חטאת', ותניא אידך 'פטור אבל אסור', ותניא אידך 'מותר לכתחילה' ; קשיא מנעל אמנעל, קשיא סנדל אסנדל ! ?

מנעל אמנעל לא קשיא: הא דקתני 'חייב חטאת' - בדאושכפי (בקשר שהאושכף עושה, כשתוחב הרצועה במנעל קושר קשר מתוכו שלא תוכל לצאת; והוא קיים לעולם) ; 'פטור אבל אסור' - בדרבנן (כשקושרים סביב רגלים - אין קושרין בדוחק; שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור; ומיהו קשר של קיימא לא הוי: שבשעת הטיט - מתירין אותו וקושרין אותו בדוחק, שלא ידבק בטיט וישמט מרגליו) ; 'מותר לכתחילה' - בדבני מחוזה (שהם רחבי לבב ומקפידים על לבושיהן ונעליהן להיות מכוונין, וקושרין אותו בדוחק, וצריך להתירו ערבית) ;

סנדל אסנדל לא קשיא: הא דקתני 'חייב חטאת' - בדטייעי דקטרי אושכפי (בסנדלים של ישמעאלים סוחרים, שהאושכפים קושרים בהן הרצועות בקשר קבוע) ; 'פטור אבל אסור' - בדחומרתא דקטרי אינהו (אלו סנדלים של שאר אנשים, שאין רצועות קבועות בהן על ידי אומן אלא הם עצמן קושרין אותם בחומרתא בעלמא, וקושרין ומתירין, ופעמים שמתקיים שבת או חדש) ; 'מותר לכתחילה' - בסנדל דנפקי ביה בי תרי (וצריך כל אחד ואחד לקשור לפי רגלו, הלכך בכל יום קושרו ומתירו) .

כדרב יהודה, דרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא הוה ליה ההוא זוגא דסנדלי; זמנין דנפיק ביה איהו, זימנין נפיק ביה ינוקיה; אתא לקמיה דאביי, אמר ליה: כהאי גוונא (שאני מתירו עכשיו ונועל בני, ושבת היתה) מאי ?

אמר ליה: חייב חטאת.

אמר ליה: השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי (אמאי אסור), 'חייב חטאת' קאמרת לי ! ?

[אמר ליה: מאי טעמא (קשיא לך) ?

אמר ליה: משום דבחול נמי זימנין נפיקנא ביה אנא זימנין נפיק ביה ינוקא (אני מתירו בכל יום, וקושרו התינוק לפי רגלו) .

אמר ליה: אי הכי - מותר לכתחילה. (ומעיקרא סבר דלא רגיל למעבד הכי, וקטרא דאושכפי הוה, שרגיל להיות קבוע.)

רבי ירמיה הוה קאזיל בתריה דרבי אבהו בכרמלית; איפסיק רצועה דסנדליה (ונפל הסנדל מרגלו; שעל ידי הרצועה הוא עומד: שהסנדל פתוח מעל גביו, וצדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה, והרצועות נקשרות על גב הרגל, ומעמידות אותו) ; אמר ליה: מאי ניעבד לה ?

אמר ליה: שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה (דראוי לסלטול) וכרוך עילויה (במקום הרצועה, ונועלו, עד שתכנס) !

אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף (בבבלי); איפסיק ליה רצועה, אמר ליה: מאי איעביד ליה ?

אמר ליה: שבקיה (במקום שנפל מרגלך, ולא תסלנו בידך להצניעו) .

מאי שנא מדרבי ירמיה (דשרא ליה רבי אבהו לנועלו על ידי גמי) ?

התם לא מינטר (בכרמלית, כגון בקעה, לא הוה מינטר), הכא מינטר .

והא מנא הוא (ואמאי אסור לסלטלו, והא עדיין תורת מנעל עליו): דאי בעינא - הפיכנא ליה מימין לשמאל?! (שהסנדל יש לו שתי תרסיות, והן של עור = מקום קביעות הרצועות: אחת מבחוץ, ואחת מבפנים לבין שני רגלים, כעין שיש למנעלים שלנו; וכשנפסק הפנימי - ראוי הוא לתקנו, ואף על גב שתיקונו ניכר וגנאי הוא - מיהו לצד פנים לא מיתחזי, וכשנפסקה חיצונה אינו הגון שוב לתקנו; והן דאביי - חיצונה איפסיק, משום הכי אסריה רב יוסף אפילו לסלטלו, ואמר ליה אביי: והא אכתי מנא הוא, דהפיכנא ליה לרגל האחרת, ונמצאת החיצונה פנימית!) אמר ליה: מדקמתרין רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה (למילתיה דרבי יהודה לקמן, ומפרש לה) - שמע מינה הלכה כרבי יהודה (דאמר משנפסקה החיצונה לאו מנא הוא).

מאי היא?

דתניא: 'סנדל שנפסקו שתי אזניו (שכלפי גב הרגל, שאוחזו בהן כשנועלו) או שתי תרסיותיו (מקום קביעות הרצועות), או שניטל כל הכף שלו (שול"א בלעז [סול"א]), שתחת פרסות הרגל) - טהור (דחו לא מתקני ליה; ואי נמי מתקני ליה - חדוש הוא, והשתא מיהא בטיל ליה); אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו או שניטל רוב הכף שלו - טמא (לא פרוח טומאה מעליו, דאכתי מנא הוא, ואפילו נפסקה החיצונה: דאי בעי - מפין ליה מימין לשמאל, ונמצאת חיצונה נעשית פנימית); רבי יהודה אומר: נפסקה פנימית - טמא, החיצונה - טהור' ואמר עולא - ואיתימא רבה בר בר חנה - אמר רבי יוחנן: כמחלוקת לענין טומאה - כך מחלוקת לענין שבת, אבל לא לענין חליצה; והוינן בה: רבי יוחנן, אליבא דמאן (מהני תנאי אמר רבי יוחנן: דמאי דסבירא ליה לענין טומאה סבירא ליה לענין סלטול שבת, אבל לענין חליצה - מודה לבר פלוגתיה)? : אלימא אליבא דרבנן (אשמעינן רבי יוחנן), מדלענין טומאה מנא הוי (דכי היכי דלענין טומאה משוי ליה מנא) - לענין שבת נמי מנא הוי, אבל לא לחליצה: דלאו מנא הוא (ואינו כשר לחליצה)? והתנן נבימות פ"ב מ"ב: 'חליצה של שמאל בימין (שהחליצה ברגל ימיני, ואם נעל בו סנדל שמאל וחליצה) - חליצתה כשרה' (ואי נפסקה חיצונה דסנדל של שמאל - אמאי לא הוה כשר לחלוק, הואיל ובעלמא סנדל הוא, משום דחזי להפוכי - הכא נמי חזי להפוכי)! ? ואלא אליבא דרבי יהודה? : מדלענין טומאה לאו מנא הוא, לענין שבת נמי לאו מנא הוא; אבל לא לחליצה, דמנא הוא (אלא אליבא דרבי יהודה אמרה רבי יוחנן למילתיה, ולאשמעינן דבחליצה מודה רבי יהודה דמנא הוא, כגון שנפסקה חיצונה של שמאל - הופכו לימין וחולק, וכדתנן: 'של שמאל בימין - חליצתה כשרה')? [והקשו]: אימר דאמרינן 'חליצה של שמאל בימין חליצתה כשרה' (היכא דלא נפסקו תרסיותיו) - היכא דלמילתיה (ברגל העשוי לו) מנא הוא; הכא - למילתיה לאו מנא הוא (דהא רבי יהודה - לענין טומאה ושבת לאו מנא משוי ליה), דהא אמר רבי יהודה 'נפסקה חיצונה - טהור', אלמא לאו מנא הוא! לעולם אליבא דרבי יהודה: אימא 'וכן לחליצה' (כדמפרש ואזיל), והא קמשמע לן: דכי אמרינן 'חליצה של שמאל בשל ימין חליצתה כשרה' - היכא

(שבת ק"ב, ב)

דלמילתיה מנא הוא, אבל הכא - למילתיה לאו מנא הוא. (ואליבא דרבנן - לא מצינן לאוקמיה לדרבי יוחנן ולמימר: 'וכן לחליצה', ולאשמעינן דמנא הוא: דאם כן - מאי אתא לאשמעינן רבי יוחנן? כיון דלמילתיה מנא הוא - בהדיא תנן לה מתניתין, ומשום דאפכי לא מיפסל, דתנן: 'חליצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה') (והיינו דאמר לעיל דמתרין רבי יוחנן אליביה דרבי יהודה!) ומי אמר רבי יוחנן הכי (דהלכה כרבי יהודה)? והאמר רבי יוחנן 'הלכה כסתם משנה', ותנן [כלים פ"ב מ"ד]: 'סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה - טמא מדרס' (אם היה של זב והיה טמא מדרס - לא טהר מטומאתו כשנפסקה, ועודנו אב הטומאה); נפסקה שניה ותיקנה - טהור מלמא מדרס, אבל טמא מגע מדרס' מאי לאו - לא שנא פנימית ולא שנא חיצונה (אפילו חיצונה, ומשום דחזי לאפוכי ולתקנה; והוא הדין אף על גב דלא תיקנה: דעל כרחך אי כשנפסקה פרוח לה טומאתה - תו לא הדרה! אלא להכי נקט 'זקנה': משום סיפא, לאשמעינן רבותא: דאף על גב דתיקנה לראשונה, כי הדר נפסקה שניה - טהור מן המדרס)?

לא, פנימית דוקא.

אבל חיצונה מאי? טהור? אי הכי, אדתני [המשך כלים פ"ב מ"ד] 'נפסקה שניה ותיקנה (אף על פי שתקנה) טהור מן המדרס' (דכיון שנפסקו שתיהן - בטיל ליה) אבל טמא מגע מדרס (והוי ראשון לטומאה, דעדיין כלי הוא לאשתמושי ביה תשמיש אחרניא; ומאב הטומאה טהור: דלא הוי מיוחד עוד למנעל; והוי ראשון: שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומאה*) - ניפלוג בדירה: 'במה דברים אמורים? - שנפסקה פנימית, אבל חיצונה טהור' (למה לי למינקט 'נפסקה שניה' דנפסקו שתיהן? - הא על כרחך הא שניה - החיצונה היא, ומשום היא לחודה הוה ליה למיתני 'טהור מן המדרס')?

אמר רב יצחק בן יוסף: תהא משנתנו (הך דמדרס) בסנדל שיש לו ארבע אזנים וארבע תרסיותים (והך דנפסקה שניה דקתני - תרווייהו בחיצונות קאמר, וסתמא כרבי יהודה: דכיון דנפסקו חיצונות - טהור), שלא לשבור דבריו של רבי יוחנן (דאמר הלכה כרבי יהודה).

(*הגהה [גירסה אחרת בדברי רש"י:] דחזי למילתיה, דהא מיתקנה ראשונה, ואף למדרס הוא ראוי אי הוה נעיל ליה זב מכאן ולהבא; מיהו, מטומאת מדרס קמייטא דהויא עליה - טהור, כדאמרינן לקמן: 'פנים חדשות באו לכאן', וכל תורת מנעל שהיתה עליה בשעת קבלת טומאה ראשונה - הלכה לה; וכיון דכלי הוא - הוי ראשון, שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומאה; וכל זמן שהוא כלי וראוי לקבל טומאה - לא טהר מטומאת המגע).

כי אתא רבין, אמר רב חנן בר אבא אמר רב: הלכה כרבי יהודה, ורבי יוחנן אמר: אין הלכה כרבי יהודה. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והא מדמתרין רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה - שמע מינה כרבי יהודה סבירא ליה?! אמוראי נינהו (רבה בר בר חנה אמרה לההיא דלעיל, והא - רבין אמרה) ואליבא דרבי יוחנן.

תנן התם (לגבי כלי עץ תנא לה במסכת כלים [פ"ז מ"א]): 'כל כלי בעלי בתים - [כאשר נעשה בהם חורים אשר] שיעורן כרמונים' (לטהר מטומאתן; אבל פחות מכאן - חייס עליה ולא מבטיל ליה)';

בעי חזקיה: ניקב כמוציא זית - וסתמו, וחזר וניקב כמוציא זית (אצל נקב הראשון) - וסתמו, עד שהשלימו (הסתימה) למוציא רימון - מהו? אמר ליה רבי יוחנן: רבי! שנית לנו [כלים פ"ז מ"ד] 'סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה - טמא מדרס; נפסקה שניה ותיקנה - טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס' ואמרינן לך: מאי שנא ראשונה, דהא קיימא שניה? שניה נמי מתקנה ראשונה (ולא בטל מתורת מנעל)! ואמרת לן עליה: 'פנים חדשות באו לכאן' (משירדה לו טומאת מדרס - נתחדשו פנים הללו, ואין זו הראשון - שכבר נתקלקל בו כדי ביטולו) - הכא נמי פנים חדשות באו לכאן?! קרי עליה: לית דין בר אינש (אלא מלאך).

איכא דאמרי: כגון דין - בר אינש (גברא בכולא)! [מה ההבדל בין הגירסאות? אולי: הראשונה: "לית דין בר נש" - אמר חזקיה על עצמו. לפי הגירסה השניה אמר חזקיה על רבי יוחנן]. אמר רבי זירא אמר רבא בר זימנא: אם ראשונים בני מלאכים - אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים - אנו כחמורים - ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר (חמורו דרבי פנחס מפורש ב'הכל שוחטין' [חולין זא,] ודרבי חנינא - במסכת תענית [כדא,]), אלא כשאר חמורים.

ונודות יין ושמן:

פשיטא!?

לא, צריכא דאית ליה תרתי אוני (אזנים שכופלים לתוכו, ובאחת מהן יכול להוציא היין): מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטל לה - קא משמע לן.

קדירה של בשר:

פשיטא!?

לא, צריכא דאית לה שלאכא (ברצון [שרוד]): מהו דתימא בטולי מבטל לה (לקשר שעל פיה, ומוציא מה שבתוכו דרך שלאכא) - קא משמע לן.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: קושרה [לפני הבהמה בשביל שלא תצא]:

פשיטא!?

לא, צריכא דאית לה תרתי איסרי (שני חבלים קושר ברחב הפתח, זה למעלה מזה; לישנא אחרינא תרי איסורי שקושרין היום בשני צידי הפתח, ולא היתה תלויה בה מאתמול); מהו דתימא

(שבת ק"ג, א)

חדא מינייהו (אחד מן הראשים) בטולי מבטיל (וללשון אחר - חד מיניהו מבטל ליה: כשיוציא הבהמה לא יתיר אלא תחתון ויוציאנה בדוחק) - קא משמע לן.

אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי אליעזר בן יעקב.

אמר ליה אביי: 'הלכה' - מכלל דפליגי (בתמיה: ואמאי איפלגו? הא דמי להנך דלעיל)?

אמר ליה: מאי נפקא לך מינה?
אמר ליה: גמרא גמור - זמורתא תהא?

משנה:

קושרין דלי בפסקיא (על פי הבור, דפסקיא לא מבטל [ליה] התם) אבל לא בחבל
(דמבטל ליה התם, והוי קשר של קיימא: שהרי קשור ותלוי שם תמיד);
רבי יהודה מתיר (בגמרא מפרש).
כלל אמר רבי יהודה: כל קשר שאינו של קיימא - אין חייבין
עליו.

גמרא:

חבל דמאי? אי לימא חבל דעלמא, 'רבי יהודה מתיר'? קשר של
קיימא הוא?! אלא חבל דגרדי (בחבל דגרדי פליגי, דצריך לה ולא מבטל לה).
למימרא דרבנן סברי גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא, ורבי
יהודה סבר לא גזרינן? ורמינהו: 'חבל דלי שנפסק' (באמצעותו) - לא
יהא קושרו (דקשר של קיימא הוא לעולם) אלא עונכו; ורבי יהודה אומר:
כורך עליו פונדא או פסקיא (מחבר שני ראשי הפיסוק זה על זה, וכורך עליהם פונדא =
אזור חלול, או פטיקא = פיישול"א [רצועה]), 'וכלכד שלא יענכנו' (לחבל, דרבי יהודה סבר:
גזרינן עניבה אטו קשירה; ורבנן לא גזרו) ' (הרישא - תוספתא שבת (ליברמן) פ"ב מ"ט, ואין שם דברי רבי יהודה);
קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה, קשיא דרבנן אדרבנן?!
דרבנן אדרבנן לא קשיא: חבל בחבל מיחלף (אינו ניכר בין זה לזה, ואי שרינן
בדגדי - אתי למישרי בדעלמא), עניבה בקשירה לא מיחלפא; דרבי יהודה
אדרבי יהודה לא קשיא: התם לא משום דמיחלפא עניבה בקשירה,
אלא עניבה גופה קשירה היא.
אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב: מביא אדם חבל מתוך
ביתו וקושרו בפרה ובאיבוס (בפרה - ראשו אחד, והשני - באבוס; ולא חיישינן שמא
כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שבראשה, ויבטל החבל באבוס שיהא מוכן לכך, או יתיר שבאבוס ויבטל
אותו שבפרה, ונמצא האחד של קיימא).

איתיביה רבי אחא אריכא, דהוא רבי אחא בר פפא, לרבי אבא:
'חבל שבאיבוס - קושרו בפרה, ושכפרה - קושרו באיבוס, וכלכד
שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשור בפרה ובאיבוס'!
התם חבל דעלמא, הכא חבל דגרדי.

אמר רב יהודה אמר שמואל: כלי קיואי (כלי אורגים) [קנים שמשתמשים בהם
האורגים] - מותר לטלטלן בשבת (לשני הקנים לתשמיש אחד, ואשמעינן דאין גרדי מקפיד
עליהם, ולא הוי מלאכתן לאיסור). (ואידי דאיידי בחבל דגרדי נקט לה הכא.)
בעו מיניה מרב יהודה: כובד העליון וכובד התחתון (אנשובל"ש [הכובד
העליון והכובד התחתון הם גלילים שכורכים עליהם את חוטי השתי בנול האורגים]) מהו (מי
אמרינן אידי דיקרי [כבדים] לא חזו סתמייהו לתשמיש אחרינא, והוה ליה דבר שמלאכתו לאיסור)?
אין, ולא, ורפיא בידיה (רפויה היתה התשובה בפיו, אם לאסור אם להתיר).
איתמר: אמר רב נחמן אמר שמואל: כלי קיואי - מותר לטלטלן
בשבת, אפילו כובד העליון וכובד התחתון, אבל לא את העמודים
(טריור"ש [צריך להיות טליר"ש] בלעז [נול אריגה] אותם המנוקבות שאורגין בהן הנשים).

תוספות מסכת שבת דף קכב עמוד ב רחת ומלגז מי מייחדי ליה לקטן - ורב יהודה ידע ליה
לסיפא אלא דילמא הוה מוקי לה בשיחדה לכך ככל הנך דמתניתין ואם תאמר והאמר רב
יהודה אמר שמואל בפרק אלו קשרים (לעיל דף קיג). כלי קיואי מותר לטלטל בשבת דהיינו
לצורך גופו אף על פי שמלאכתו לאיסור ואין לומר (דמשמע) דשמואל קאמר ליה וליה לא
סבירא ליה מדבעי מיניה מרב יהודה כובד עליון וכובד התחתון מהו אין ולא ורפיא בידיה
משמע דס"ל הכי ועוד דרב יהודה גופיה בסוף כירה (לעיל ד' מו). קאמר שרגא דמישחא
שרי לטלטולי ואין לומר דמייירי כשייחדו להיתר כדמוקי רב יהודה הנך דמתני' דהא כלי
קיואי לא משמע שייחדו דאם כן אפילו כובד העליון וכובד תחתון נמי ויש לומר דלא אסר
רב יהודה אלא דומיא דפיצוע אגוזים שהיא מלאכה גרועה לגבי קורנס שמיוחד למלאכה
חשובה וכן כל הנך דמתניתין הוה אסור בלא ייחוד דמלאכת היתר שלהן מלאכה גרועה היא
לגבי הנך כלים שמיוחדין למלאכה חשובה אבל כלי קיואי ושרגא דמישחא מותר לטלטל
לצורך גופן דמלאכה שלהן חשובה יותר מפיצוע אגוזים.

אמר ליה רבא לרב נחמן: מאי שנא עמודים דלא? אילימא דקעביד
גומות (כשחולצן מן הארץ: שהן תחובות בגומא, מ"ז העפר ועביד גומא מקום העמוד)? גומות
ממילא קא הויין, דתנן [כלאים פ"א מ"ט]: 'הטומן לפת וצנונות תחת

הגפן, אם מקצת עליו מגולין (משום ניטלין בשבת נקט לה, דאי לא הוי מגולין - אין לו במה לאוחזה) - (לפי שאינה מושרשת) אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר (להיות בטילה בנטיעה זו, וכשנוטלה - יצטרך לחזור ולעשר), וניטלין בשבת?!
בשדה לא אתי לאשוויי גומות, הכא בבית אתי לאשוויי גומות.

בעא מיניה רבי יוחנן מרבי יהודה בר ליואי: כלי קיואי כגון כובד העליון וכובד התחתון - מהו לטלטלן בשבת?
אמר ליה: אין מטלטלין.
מה טעם?
לפי שאין ניטלין (אף בחול מפני כובדו, הלכך כל מלאכתן לכך).

משנה:
מקפלין את הכלים אפילו (בגדים כשפושטן מקפלין, מפני שמתרככין מכיבוסם ומתקמטים כשאינן מקופלים) ארבעה וחמשה פעמים (כדי לחזור וללובשן בו ביום), ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת, אבל לא משבת למוצאי שבת.
רבי ישמעאל אומר: מקפלין את הכלים ומציעין את המטות מיום הכיפורים לשבת (כגון אם חל יום הכפורים להיות בערב שבת), וחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים (שחל להיות במוצאי שבת), אבל לא של יום הכפורים בשבת;
רבי עקיבא אומר: לא של שבת קריבין ביום הכיפורים, ולא של יום הכיפורים קריבין בשבת.

גמרא:
אמרי דבי רבי ינאי: לא שנו אלא באדם אחד, אבל בשני בני אדם - לא (בשני בני אדם, כשמקפלין אותן - מפושטין קמטיהן, ונראין כמתקנין); ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים, אבל בישנים - לא (ישנים קיפולן מתקנן יותר מן החדשים, שהחדשים קשין מאליהן, ואין ממהרין לקמוט); וחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים, אבל בצבועים - לא (צבועין - קיפולן מתקנן); ולא אמרן אלא שאין לו להחליף, אבל יש לו (אחרים) להחליף (היום) - לא.
תנא: של בית רבן גמליאל לא היו מקפלים כלי לבן שלהן (רבותא נקט, וכל שכן צבועים) מפני שהיה להן להחליף.
אמר רב הונא: אם יש לו להחליף - יחליף (מי שיש לו בגדים, לבד מאותן שלבש בחול - יחליפם בשבת), ואם אין לו להחליף - ישלשל בבגדיו (כלפי מטה, שיראו ארוכים, והוא מדת עשירים היושבים בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה, וכבוד שבת הוא).

מתקיף לה רב ספרא: והא מיתחזי כרמות רוחא!
כיון דכל יומא לא קעביד, והאידנא הוא דקא עביד - לא מיתחזי כרמות רוחא:

(ישעיהו נח, יג) [אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד] וכבדתו מעשות דרכיך [ממצוא חפצך ודבר דבר]:

'וכבדתו' - שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה 'מכבדותי' (שמכבדין בעליהן);
'מעשות דרכיך' - שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול (לקמן מפרש לה);

'ממצוא חפצך' - חפצך אסורין (כי ההוא דאמרין בעירוובין (לחב): לא יטייל אדם לסוף שדהו בשבת לידע מה היא צריכה [אחר השבת]), חפצי שמים מותרין (כגון פוסקים צדקה, ומשדכין על התינוקות ליארס (שבת קנא));
'ודבר דבר' -

(שבת קיג, ב)
שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול (כגון מקח וממכר וחשבונות); דבור אסור - הרהור מותר (להרהר בלבו "כך וכך יציאות אני צריך להוציא על שדה זו").
בשלמא כולהו - לחיי! אלא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול מאי היא?
כי הא: דאמר רב הונא אמר רב, ואמרי ליה אמר רבי אבא אמר רב הונא: היה מהלך בשבת ופגע באמת המים, אם יכול להניח את רגלו

ראשונה (שעקר מצד זה, להניח לצד זה) קודם שתעקר שניה (שאין רחבה יותר מכדי פסיעה, ורגלו אחת לצד זה ושניה לצד זה) – מותר (אף לדלג ולעקור את זו קודם שנחה ראשונה), ואם לאו – אסור (אסור לקפוץ).

מתקיף לה רבא: היכי ליעביד? ליקף (למקום שהאמה כלה שם)? קמפיש בהילוכא?! ליעבר (שישים רגלו במים)? זימנין דמיתווסן מאני מיא (ישורו במים) ואתי לידי סחיטה?! אלא בהא, כיון דלא אפשר – שפיר דמי (לדלג);

אלא כדבעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: מהו לפסוע פסיעה גסה (פסיעה גסה – יותר מאמה, פסיעה בינונית – אמה) בשבת (מי עבר משום 'מעשות דרכין')?

אמר ליה: וכי בחול מי הותרה, שאני אומר פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עינו של אדם, ומהדר ליה בקידושא דבי שמי (השותה מין של קידוש בלילי שבתות).

בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: מהו לאכול אדמה (ארז"ל 'בלע' [סוג אדמה, ט"ז]) בשבת (מי גזרו בה משום שחיקת סמנים כשאר רפואה, או לא)?

אמר ליה: וכי בחול מי הותרה, שאני אומר: אף בחול אסור מפני שהוא מלקה (מביא לידי חולי)!

אמר רבי אמי: כל האוכל מעפרה של בבל – כאילו אוכל מבשר אבותיו (שמתו שם בגולה); ויש אומרים כאילו אוכל שקצים ורמשים, דכתיב (בראשית ז, כג) וימח את כל היקום [אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ וישאר אך נח ואשר אתו בתבה].

אמר ריש לקיש: למה נקרא שמה 'שנער'? – שכל מתי מבול ננערו לשם.

אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמה 'מצולה'? – שכל מתי מבול נצטללו לשם.

'ויש אומרים כאילו אוכל שקצים ורמשים' – והא ודאי איתמחויי איתמחו (ולא נעשו עפר)?!?

אמרי: כיון דמלקי – גזרו ביה רבנן (משום אוכל שקצים ורמשים), דהא ההוא גברא דאכל גרגישתא ואכל תחלי [שחלים], וקדחו ליה תחליה בלביה (נקלטו השחלים באדמה, וגדלו במעיו, ונגע בלבם) ומית (ומת).

(רות ג, ג) ורחצת וסכת ושמת שמלותיך [עליך וירדת] הגבן אל תודעי לאיש עד כלתו לאכל ולשתות] – אמר רבי אלעזר: (וכי ערומה היתה?) (אלא) אלו (שמלות מיוחדות, והיינו) בגדים של שבת.

(משלי ט, ט) תן לחכם ויחכם עוד [הודע לצדיק ויוסף לקח] – אמר רבי אלעזר: זו רות המואביה ושמואל הרמתי:

רות – דאילו נעמי קאמרה לה 'ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וירדת הגורן', ואילו בדידה כתיב (רות ג, ו) 'ותרד הגורן' והדר 'ותעש ככל אשר צותה חמותה' (ותרד הגורן והדר ותעש – שם סכה ולבשה שמלות נאות, שלא יפגשו בה כשהיא מקושטת, ויאמרו זונה היא); שמואל (שהיתה שכינה קוראה לו מתוך ההיכל, ולא היה יודע מי קורא לו) – דאילו עלי (ובכתיב התם [סוף פסוק ח]: ויבן עלי כי ה' קורא לנער) [ו] קאמר ליה (שמואל א ג, ט) [ויאמר עלי לשמואל לך] שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך [ויאמר עלי לשמואל לך] ויבא ה' ויתיצב ויקרא בפעם בפעם שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדך, ולא אמר 'דבר ה' (והוא לא רצה להזכיר השם, שמא אין זו שכינה).

(רות ג, ג) ותלך ותבא ותלקט בשדה [אחרי הקצרים ויקר מקרה חלקת השדה לבועז אשר ממשפחת אלימלך] – אמר רבי אלעזר: שהלכה ובאת, הלכה ובאת, עד שמצאה בני אדם המהוגנין (שבקוצרים) לילך עמהם.

(רות ב, ה) ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת – וכי דרכו של בועז לשאול בנערה (כל נערו שרואה היה דרכו לישאל מי הן, אם כן מסתכל בהן היה)?

אמר רבי אלעזר: דבר חכמה ראה בה: שני שכלין לקטה, שלשה שכלין אינה לקטה (כשהיא רואה שני שכלין שנפלו מן הקוצרים – לוקטתן, אבל שלש שוכבות יחד – אין לוקטתן, דהכי היא מתניתין [פאה פ"ו מ"ה]: שני שכלים – לקט, שלשה – אינו לקט).

במתניתא תנא: 'דבר צניעות ראה בה: עומדות (שכלים עומדות ששכב בועז) – (לוקטת) מעומד (דשכחת קמה נמי הוי שכחה), נופלות (אותן שנשרו מן הקוצרים) – מי ושב (ואינה שחה ליטלן – משום צניעות) '.

(רות ב,ח) [ויאמר בעז אל רות הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה] וכה תדבקין עם נערותי - וכי דרכו של בועז לדבק עם הנשים? אמר רבי אלעזר: כיון דחזא (רות א,יד) [ותשנה קולן ותבכינה עוד] ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה - אמר: שרי לאידבוקי בה.

(רות ב,יד) ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום [ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחמץ ותשב מצד הקוצרים ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותתר];

אמר רבי אלעזר: רמז רמז לה (רוח הקדש נזרקה בו): עתידה מלכות בית דוד לצאת ממך, דכתיב ביה 'הלום', שנאמר (שמואל ב ז,ח) ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הביאתני עד הלום.

'וטבלת פתך בחומץ' - אמר רבי אלעזר: מכאן שהחומץ יפה לשרב.

רבי שמואל בר נחמני אמר: רמז רמז לה: עתיד בן לצאת ממך שמעשיו קשין כחמץ, ומנו? - מנשה.

'ותשב מצד הקוצרים' - אמר רבי אלעזר: מצד הקוצרים (כל הקוצרים הפסיקו בינו לבינה, ולא הוסיבה בתוכם - או אצלו), ולא בתוך הקוצרים: רמז רמז לה שעתידה מלכות בית דוד שתתחלק (רוח הקדש נזרקה בו, ולרמז שמלכות בית דוד היוצאת משניהם עתידה ליחלק, דאילו ישבה בתוכם - לא היה זה רמז הפסקה בין שניהם).

'ויצבט לה קלי ותאכל [ותשבע ותתר] (ותאכל ותשבע - לשון עושר הוא)' - אמר רבי אלעזר: ותאכל בימי דוד, ותשבע בימי שלמה, ותתר בימי חזקיה. (דוד שלמה וחזקיה כתיב בהן עושר, שהיו מביאים להן כל מלכי ארץ מנחה.)

ואיכא דאמרי: ותאכל בימי דוד ובימי שלמה, ותשבע בימי חזקיה, ותותר בימי רבי! דאמר מר: אהוריריה (ממונה על הסוסים ופרדות שלו) דרבי הוה עתיר משבור מלכא.

במתניתא תנא: ותאכל בעולם הזה, ותשבע לימות המשיח, ותותר לעתיד לבא.

(אידי דאידי בקרא בפלוגתא דרבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי שמואל בר נחמני, נקטיה להאי הכא: (ישעיהו י,טז) [לכן ישלח האדון ה' צבאות במשמניו רזון] ותחת כבודו יקד יקוד כיקוד אש; אמר רבי יוחנן: 'ותחת כבודו' - ולא כבודו ממש. רבי יוחנן טעמיה, דרבי יוחנן קרי למאניה 'מכבודותי'. רבי אלעזר אומר: 'ותחת כבודו' - תחת כבודו ממש. רבי שמואל בר נחמני אמר: 'תחת כבודו' = כשריפת בני אהרן: מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים - אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים. (והכי פירושא: בין לרבי יוחנן בין לרבי אלעזר - גופן נשרף, אלא רבי יוחנן משמע ליה 'תחת כבודו' כמו 'תחת רגליו' (שמות כד,י), לשון תחתית, ו'כבודו' היינו בגדיו, והכי קאמר: תחת בגדיהם של חיילותיו של סנחריב יקד יקוד, ולא בגדיהם נשרפו, ורבי אלעזר משמע ליה 'תחת' לשון חליפין, כמו 'שלם תחת השור' (שמות כא,לז), משום דרבי אלעזר לא קרי למאניה 'מכבודותיה', לכך, על כרחך - 'כבודו' היינו גופו, והכי קאמר: כבודו ממש ישרף, ותחתיו יהא אפר, ושריפה כיקוד אש; ורבי שמואל משמע ליה 'תחת' כר' יוחנן, ו'כבודו' כרבי אלעזר, הלכך קרא - כרבי יוחנן מידרש, ותחת כבודו נשרף - ולא כבודו ממש, והאי 'כבודו' - גופו הוא, והלכך 'כשריפת בני אהרן': שריפת נשמה וגוף קיים, כדאמרינן בסנהדרין ב'ארבע מיתות' (נב,א).)

אמר רבי אחא בר אבא אמר רבי יוחנן:

(שבת קיד,א)

מניין לשנוי בגדים מן התורה (שהוא דרך כבוד לפני המקום)? - שנאמר: (ויקרא יד,ט) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים [והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור] (הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה, כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודת אכילה ושתיה, כגון קיסור וניסוך), ותנא דבי רבי ישמעאל (בדרשא דהאי קרא): 'לימדך תורה דרך ארץ: בגדים שבישל בהן קדירה לרבו' (דומיא דהוצאת הדשן, לפיכך הוזקק ללבוש בגדים פחותים) - אל ימזוג בהן כוס לרבו.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים לשוק.

והא רבי אחא בר חנינא נפיק?

אמר רבי אחא בריה דרב נחמן: בטלאי על גב טלאי.

¹ רש"י ויקרא יד,ט: ופשט את בגדיו - אינו צו חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן:

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל תלמיד חכם שנמצא רבב (שומן וקלב) על בגדו - חייב מיתה (שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו), שנאמר (משלי ח, לז) [וחטאי חמס נפשו] כל משנאי אהבו מות אל תקרי 'משנאי' אלא 'משנאי' (שממאסין עצמן בעיני הבריות, והבריות אומרים "אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסי ומגונים" - נמצא זה משנאי את התורה).

רבינא אמר: 'רבד' איתמר (שכבת זרע, לשון מרבדים רבדתי ערשי (משלי ז, טז): ריפדתיו וקישטתיו בבשמים, מינים המכניסים תאוה, ותזקק לי).
ולא פליגי: הא בגלימא (שהוא עליון - אפילו רבב) הא בלבושא (שהוא תחתון, רבד - אין, רבב - לא).

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (ישעיהו כג, ג) [ויאמר ה'] כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף [שלוש שנים אות ומופת על מצרים ועל כוש]? - 'ערום' - בבגדים בלואים, 'ויחף' - במנעלים המטולאים.

תנן התם (במסכת מקוואות פ"ט משניות ה-ו) נקט לה משום דבעי למימר של בנאים כו', לומר שדרך תלמיד חכם מקפיד על לבושי: 'רבב על המדע' (של חמור) - חוצץ (כל דבר חוצץ לענין טבילה דקפיד עליה, וכל חציצה שמקפיד עליו - חוצצת);
רבי שמעון בן גמליאל אומר: עד כאיסר האיטלקי;
[משנה ו] ועל הבגדים, מצד אחד אינו חוצץ, משני צדדין (שהיה בו הרבה עד שנבלע בבגד ונראה לצד שני) - חוצץ.

רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל: אף מצד אחד חוצץ.
בעא מיניה רבי שמעון בן לקיש מרבי חנינא: מרדעת מצד אחד או משני צדדין (לרבי ישמעאל, דאמר 'בבגד מצד אחד', מרדעת מאי אמר בה) ?
אמר ליה: זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן [מקוואות פ"ט מ"ו]: 'לבי יוסי אומר: של בנאין מצד אחד ושל בור משני צדדין', ולא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ!

מאי 'בנאין' ?

אמר רבי יוחנן: אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן.

(רבי יוסי פליג אדרבי יהודה, ואמר לרבי ישמעאל בגד של בנאים, דהיינו תלמידי חכמים, שמקפידין על לבושיהן - מצד אחד, ושל בור - משני צדדין).

ואמר רבי יוחנן: איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אכידה בטביעות העין (כיון שאמר "אני מכירה", אף על פי שאינו נותן בה סימן, כדאמר ב'אלו מציאות' (בבא מציעא כג, ב) ?
- זה המקפיד על חלוקו להופכו (לובשו כשהוא הפוך - מקפיד עליו והופכו: שמקפיד עליו שלא יראו התפירות המגונות ואימרי החלוק).

ואמר רבי יוחנן: איזהו תלמיד חכם שממנין אותו פרנס על הציבור? - זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום (בכל התלמוד) ואומר, ואפילו במסכת כלה (דלא רגילי בה אינשי, וזה נתן לבו וגרסה; 'מסכת כלה' - ברייתא היא: כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה).

ואמר רבי יוחנן: איזהו תלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו? (כדאמר בפרק שביעי דיומא (עב, ב): 'כתוב אחד אומר [דברים יא, ג] ועשית לך ארון עץ וכתוב אחד אומר [שמות כה, י] ועשו ארון עצי שטים וגו') - זה שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים, והני מילי למיטרח בריפתיה (דבר שאינו יכול לטרוח בו, וחיינו תלויין בו).

ואמר רבי יוחנן: איזהו תלמיד חכם? - כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה.

למאי נפקא מינה?

למנוייה פרנס על הציבור.

אי בחדא מסכתא - באתריה (אם יודע להשיב במסכת שהוא עוסק בה - ממנים אותו פרנס באתריה), אי בכלליה תנויה (דקאי בהא מסכת ומהדר במסכת אחריתי) - בריש מתיבתא.

רבי שמעון בן לקיש אמר: אלו כלים האולייירין הבאין ממדינת הים (הא דתנן 'בנאין מצד אחד' - היינו כלים של אולייירין: בלנים שיש להם אלונטיאות חשובות להתעטף בהם בני אדם חשובים בצאתם מן המרחץ, ומקפידים על טינוף מעט; ו'בנאים' - לשון 'בי בני' (שבת לג, ב)) למימרא דחירוי ניהו (מדמקפידין על רבב שעליהם) ? (דאילו סומקי לא מיגנו בטינוף פורתא): והאמר להו רבי ינאי לבניו: כְּנִי! אל תקברוני לא בכלים

לבנים ולא בכלים שחורים: לבנים - שמא לא אזכה (ואשב בין אותן שנדונין בגיהנם, שדומין לשולי קדירה) ואהיה כחתן בין אכלים, שחורים - שמא אזכה ואהיה כאכל בין חתנים, אלא בכלים האולייירין הבאין ממדינת הים' אלמא סומקי נינהו! ? לא קשיא הא בגלימי (סומקי) הא בלבושי.

רבי ישמעאל אומר: מקפלין [את הכלים ומציעין את המטות מיום הכיפורים לשבת, וחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים, אבל לא של יום הכפורים בשבת; רבי עקיבא אומר: לא של שבת קריבין ביום הכיפורים, ולא של יום הכיפורים קריבין בשבת];

תנו רבנן: 'עולת שבת בשבתו' (על עלת התמיד ונסכה) (משמע למידרש בלא וי"ו [כאילו כתוב 'עולת שבת בשבת', ומשמע דעולת שבת קריבה ב'שבת' אחרת]) - לימד על חלבי שבת (כגון אברי תמיד של בין הערבים) שקריבין (במוצאי שבת) ביום הכיפורים (והוא יום הכפורים);

יכול אף של יום הכיפורים בשבת?

תלמוד לומר 'בשבתו' (וי"ו - מיעוטו הוא: בשבתו, ולא בשבת אחרת) - דברי רבי ישמעאל;

רבי עקיבא אומר: 'עולת שבת בשבתו' - לימד על חלבי שבת שקריבין ביום טוב (שחל להיות במוצאי שבת);

יכול אף ביום הכיפורים?

תלמוד לומר: 'בשבתו';

כשתמצא לומר: לדברי רבי ישמעאל - נדרים ונדבות קריבין ביום טוב! וכי איצטריך קרא - ליום הכיפורים (פלוגתא היא במסכת ביצה (י"טא), ורבי ישמעאל סבירא ליה כמאן דאמר קריבין, הלכך - כיון דנדרים ונדבות שיכול להמתין ולשחטן בחול ולהקריבן נשחטים ונקריבין ביום טוב, קל וחומר בחלבי שבת שנשחטו כדרכן בזמן, וניתותר! הלכך לא איצטריך קרא עולת שבת בשבתו אלא ליום הכפורים); לדברי רבי עקיבא - נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב, וכי איצטריך קרא - למישרא ביום טוב.

אמר רבי זירא:

(שבת קיד, ב)

כי הוינא בבבל (כשלמדתי תורה בבבל, קודם שעליתי לארץ ישראל) - הוה אמרי: הא דתניא 'יום הכיפורים שחל להיות ערב שבת - לא היו תוקעין' (שש תקיעות שתוקעין בערב שבת, להבטיל ולהבדיל, משום דיום הכפורים קדוש כשבת, ואסור בכל מלאכה), ובמוצאי שבת (אם חל בו יום הכפורים) לא היו מבדילין (בתפלה 'המבדיל בין קדש לקדש' כמו שמבדילין ביום טוב שחל להיות במוצאי שבת) - דברי הכל היא (לא הוה מסיקא אדעתא דתיהוי בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא דמתניתין); כי סליקנא להתם -

אשכחיתיה ליהודה בריה דרבי שמעון בן פזי דיתיב וקאמר: רבי עקיבא היא (דחשיב ליה יום הכפורים כשבת, הלכך לא בעי למתקע להבדיל בין זה לזה להיכרא: דלא תקעינן אלא בין יום קל ליום חמור, וכי היכי דבשבת לא תקעי להבדיל כהנים מלהקריב חלבי שבת ביום הכפורים - ביום הכפורים נמי לא תקעינן להבדיל מלהקריב חלבי יום הכפורים בשבת), דאי רבי

ישמעאל - כיון דאמר 'חלבי שבת קריבין ביום הכיפורים' (כיון דקיל ליה יום הכפורים משבת) - ליתקע (להבטיל מהקריב חלבי יום הכפורים בשבת): כי היכי דליהוי ידעי דחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים (ובתקיעה זו יבינו שהוא יום הקל, ולכשיחול יום הכפורים במוצאי שבת ולא יתקעו - ידעו שמוותר להקריב בו חלבי שבת)! ? ואמינא ליה אנא: כהנים זריזין הן (בקיאים הן בכל, ואין צריכין סימן, דכתיב בהן יורו משפטין ליעקב (דברים לג, י)).

אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי: מי אמרינן 'כהנים

זריזין הן'? והתנן (במסכת סוכה [פ"ה מ"ה]): 'שלש להבטיל את העם

ממלאכה שלש להבדיל בין קודש לחול' (ומני להו בתקיעות שבמקדש: אין פוחתין

מעשרים ואחד תקיעות במקדש', וקא סלקא דעתא: מדתקיעה להו במקדש - להיכרא דכהנים תקיעה להו)?

כדאמר אביי: לשאר עמא דבירושלים (כדאמר אביי בסדר יומא בפרק שלישי, גבי

נברשת שעשתה הילני המלכה על פתחו של היכל: בשעה שהחמה זורחת - ניצוצות יוצאות הימנה, והכל

יודעים שזמן קריאת שמע הגיע; ומותבינן: ורמינהו: 'הקורא קריאת שמע עם אנשי משמר - לא יצא', אלמא:

לאו בזימנא קריין, ואמר אביי: הא סימן דנברשת - לשאר עמא, שיקראו קריאת שמע בעונתה) - הכא

נמי לשאר עמא דבירושלים.

וליתקע (בין לדרי עקיבא בין לדרי ישמעאל) כי היכי דלידעי דשרי בקניבת

ירק מן המנחה ולמעלה (לאודעי דקל הוא משבת, דיום הכפורים שרי בקניבת ירק תלוש: לנתק

העלין מן הקלחין כדי להשוותם, שיהו מוכנים לחתכן ולפרמן, דאמרינן לקמן דשרי, משום דהוי עינוי שרואה

ומזמן ואינו אוכל) ? (קניבה - כי ההיא ד'כלל גדול' (שבת עג,ב): האי מאן דקניב טילקא; אלא דהתם - במחבר, והכא בתלוש).

אמר רב יוסף: לפי שאין דוחין שבות להתיר. (תקיעת שופר שבות הוא, וקאמרת דלידחיה להודיע היתר בקניבת ירק - אין דוחין שבות להתיר, אלא לאסור, כגון יום טוב שחל להיות בערב שבת - תוקעין להבטיל ולהבדיל.)

ורב שישא בריה דרב אידי אמר: שבות קרובה - התירו, שבות רחוקה לא התירו (כלומר: דחיוב שבות התירו לצורך דבר קרוב, ולא לצורך דבר רחוק). (ורב ששת בריה דרב אידי אמר: לעולם דוחין שבות להתיר אי הוה מיבעיא לן היתרא האידנא, אבל השתא - דלא מיבעי לן קניבת ירק ביום הכפורים שחל להיות בערב שבת, שהרי בשבת לא יבשלו, ולא תהא תקיעה זו אלא להודיענו היתר בשנה אחרת, שיחול יום הכפורים באמצע שבת - לא התירו.)

ושבות קרובה התירו? והתנן [מולין פ"א מ"ז]: 'יום טוב שחל להיות ערב שבת' - תוקעין (להבטיל את העם ממלאכה המותרת ביום טוב, כגון אוכל נפש, ולהבדיל בין הקודש ובין החול) ולא מכדילין (בתפלה ועל הכוס, דלא תקנו לומר הבדלה אלא ביציאת קודש ובכניסת חול, ולא בכניסת קדש וביציאת חול: דהתם שייך לקדושי יומא, וקדוש יום שמקדשין על היין הוי היכירא דיליה); (ואם חל יום טוב ב) מוצאי שבת - מכדילין (בתפלה ועל הכוס 'המבדיל בין קודש לקודש', מפני שהקודש חמור יוצא, ונכנס קל) - ולא תוקעין (מבעוד יום להבטיל ולהבדיל, דהא היוצא חמור, והיום לא עשו שום מלאכה), ואמאי? (אי סלקא דעתך דוחין שבות להתיר לצורך דבר קרוב) ליתקע (יתקע משחשיכה) כי היכי דלידעי דשרי בשחיטה לאלתר?! אלא מחוררתא כדרב יוסף.

אמר רבי זירא אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רב הונא: יום הכיפורים שחל להיות בשבת - אסור בקניבת ירק (ולא מבעי בשבת דעלמא דאסור משום שבות, דקטרח משבת לחול; אלא אפילו האידנא דיש כאן עינוי, דהא בשאר יום הכפורים ששאר שבות אסור זה מותר, השתא דחל בשבת - לא שרו רבנן).

אמר רב מנא: תנא: 'מניין ליום הכיפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק? תלמוד לומר (בשבת בראשית): (שמות טז,כג) [ויאמר אלהם הוא אשר דבר ה'] שבתון [לה' מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר] (ו'שבתון' משמע שבות); שבות למאי? אילימא למלאכה - והכתיב (שמות כט, כט) [ויום השביעי שבת לה' אלהיך] לא תעשה כל מלאכה [אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך], אלא לאו אקניבת ירק! שמע מינה.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: יום הכיפורים שחל להיות בשבת - מותר בקניבת ירק.

מיתיבי: 'מניין ליום הכיפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק? תלמוד לומר: 'שבתון' - שבות'; למאי (באיזה קניבה אסור לן קרא)? : אילימא למלאכה (כגון מחובר) - והכתיב 'לא תעשה כל מלאכה' (והא תו למה לי)? אלא לאו בקניבת ירק (בעלמא, בתלוש? דמידי דלאו מלאכה - קאי עליה בעשה דשבתון - שבות! וכיון דמדאורייתא אסור בכל שבתות השנה - הכא לא שרינן ליה משום עגמת נפש למידיחי איסור דאורייתא; ובשאר יום הכפורים שרי לעגמת נפש, ואף על גב דכתיב ביה נמי 'שבתון שבות' - לאו ממלאכה הוא, אלא מכל דבר המעכב מלהתענות, מדסמכינן לעניינא [ויקרא טז, לא]: שבת שבתון היא לכם ועניינא את נפשתיכם חקת עולם], הכי דרשינן לה בפרק בתרא דיומא (טז,א) לרחיצה וסיכה ודומין להם)! לא! לעולם למלאכה, ולעבור עליה בעשה ולא תעשה. [ע"י שבת כד, ב; רב אשי אמר: שבתון - (שבת כה,א) עשה!]

תוספות מסכת שבת דף קיד עמוד ב
ד"ה אלא לקניבת ירק - נראה לר"י דאסמכתא בעלמא הוא, דאי מדאורייתא ביה"כ נמי ליתסר! והא דאמר בפרק כלל גדול (לעיל עג:) 'האי מאן דקניב טילקא חייב שתיים' - התם מיירי במחבר, והכא איירי בתלוש, כדפירש בקונטרס; ולא דמי להא דאמר בפרק כלל גדול 'האי מאן דפריס טילקא חייב משום שוחן' - דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאד והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות. ד"ה לעולם למלאכה - וקניבת ירק דברייתא היינו שעושים דק דק דהוי איסור דאורייתא דדמי לשוחן; א"נ במחבר.

תניא כוותיה דרבי יוחנן: 'יום הכיפורים שחל להיות בשבת' -

(שבת קטו, א)

מותר בקניבת ירק (דשבות - לאו איסורא דאורייתא הוא, אלא דרבנן, והכא משום עגמת נפש: שמתקן ואינו אוכל, והרי קרוב לעינוי - שרי), מפצעין באגוזים ומפרכסין ברימונים מן המנחה ולמעלה, מפני עגמת נפש (ודווקא מן המנחה ולמעלה, שהוא שואף ומצפה לעת אכילה, ואיכא עגמת נפש טפי).

דבי רב יהודה מקנבי כרבא, דבי רבה גרדי קארי; כיון דחזא
דהו קא מחרפי (מקדימין לפני המנחה, דהשתא לאו עגמת נפש הוא) - אמר להו (לאינשי
ביתה, כי היכי דלקבלו מיניה): אתא אי גרתא ממערבא משמיה דרבי יוחנן
דאסיר.

הדרן עלך ואלו קשרים